

# Ak-sayanlar



Son zamanlarda aktarma ve saklamanın, yapılabilecek en iyi şey olduğunu düşünerek, edebiyat ve görsel sanatlar arasında bir zamanlar var olan -şimdi ise ayrılmış- iki alanın yan yanlığını daha sıkı dokumak, anlatım olanaklarını genişleterek kendi içinde katmanlanan bir iz yaratabilmek adına yazarlar ve sanatçılarla bir araya geliyoruz. Kendine ait bir sanat ve yazı diline sahip olan yazar ve sanatçıların birbirine ulaşma olanağını arttırmak ve bu temas aracılığı ile oluşan nefesin izini tarla sürer gibi sürmek ve bu sürecin mümkün olduğunca devam etmesini sağlayabilmenin başka bir eşik oluşturabileceğine inanıyoruz. Altıncı dosyamızda, yazar Bejan Matur ile sanatçı Ahmet Doğu İpek'i bir araya getirdik

Yazı: Çınar Eslek Fotoğraf: Elif Kahveci

**Yıldızlar** adlı çalışman siyah bir kağıt yüzeye atılmış çentiklerden oluşuyor. Işığın izini süren ve performatif bir anlayışla yapılan bu resim, nasıl bir sürecin sonunda şekillendi?

**Ahmet Doğu İpek:** *Yıldızlar* teknik olarak yapımı çok basit bir çalışma. Bunu yapmak için sanatçı ya da yetenekli olmanıza gerek yok, belki biraz sabırlı olmak yeterli. Çalışmayı kısaca tarif etmem gerekirse; siyah mürekkeple kaplanmış büyük ebatlı bir kağıdın üzerine iğnelerle kazınmış çentiklerden oluşuyor. Her çentik sembolik olarak bir yıldız temsil ediyor. Milyonlarca çentiğin oluşturduğu bütün ise gökyüzünü...

Bunun her gün düzenli ve biraz da çileci bir şekilde yapılıyor olması onu performatif kılıyor diyebiliriz. Bir mahkumun zamanın kaydını unutmaması için her gün duvara bir çizgi kazınması gibi. Kazıya kazıya büyük karanlığın arkasındaki ışığı bulma ve o ışığı içeri alma gayreti bu. Bunu yapmak için bazen şiddet kullanmak gerekebiliyor.

**Bejan Matur:** Kainatın derisini yüzüp ışığa ulaşma hayali! Hemen her sanatçının varoluşunun derininde yatan büyük bir dürtü bu. Sanat o arzudan, iddiadan çıkıyor belki de. Jackson Pollock'u çalışırken gösteren bir video izlemiştim. Tuvale yere seriyor ve etrafında bir tür şamanik performansla dönerek boya ları damlatıyor. O rastlantısalmış gibi görünen ritmin sonunda oluşan kompozisyon, sanatçının daha başlarken içinde taşıdığı bir form ile ilgili midir diye düşünmek lazım.

**A.D.İ:** Bana kalırsa Pollock bir resme başlarken his olarak belki vakıfı ne çıkacağı, ama finalde neyle karşılaşacağını bilmiyordu. O resmin orada ve o anda şekilleniyor, hatta orada icat edilmesi gerekiyor.

**Jackson Pollock'un, Avrupa sanat anlayışının dışında hareket ederek bedeni de içerisine dahil ettiği resim anlayışına, New York Modern Sanat Müzesi'nde gördüğü Amerikan Kızılgerilileri Sanat Sergisi'nin büyük katkısı olmuştur.**

**B.M:** Ritim, dans, kısaca sanatçının enerji bedenini ilgilendiren her şey sanata dahildir bana göre. Tıpkı Rothko'nun renkler arası ilişkiler ve formlarla değil, insanın temel duyguları ile ilgilendiğini söylemesi gibi... Rothko resimde etki eden temel şeyin yoğun insani duygular ve trajik aktarım olduğunu söylüyor. İnsanların onun resimleri karşısında yaşadığı ağlama duygusunu tuvale aktardığı, gömdüğü duygularla açıklıyor.

**O zaman sizin için sanat ya da şiir, duygular ile mi ilişkilili? Duygular duygulanım mı yaratmalı?**

**B.M:** Şiirlerimi ilk yazdığım yıllarda yazma eyleminin en temelde duygudan kaçış aracı olduğunu düşünürdüm. Duyguyu aktarmaktan çok duygudan kaçış. Ama giderek böyle olmadığını görüyorum.

**A.D.İ:** Duygulardan kaçmayı biraz açar mısın? Bazı duygular mı bunlar? Ya da bütün duygulardan soyutlanmak mümkün mü?

**B.M:** Şimdi baktığım yerden şöyle görüyorum; duyguyu dediğimiz şey düşünceyi takip ederek oluşan yoğun bir rezonans aslında. Sanatçının yeryüzüyle, kainatla kurduğu ilişkiden doğan bir aktarımın sonucunda geliyor. Sanatçılar o yoğunluğu, o açık kanalı daha iyi yakalayabilen insanlar. Yani yüzeydeki ham duygulanımdan uzaklaşmayı kastediyordum. Öylesini kolay ve ayartıcı buluyorum çünkü. Gerçek sanat daha derindeki, adsız, ifadesini bulmamış duyguya ulaşma uğraşdır. Bana göre şiir yazmak bir tür arkeoloji aslında. Ruhta bir arkeoloji, derinlerde...

**A.D.İ:** Marquez'in *Yüzyıllık Yanlızlık* kitabı, romanın geçtiği zamanı tarif etmek için şöyle başlar: "Dünya öylesine çiçeği burnundaydı ki, pek çok şeyin adı yoktu daha ve bunlardan söz ederken parmakla işaret edip göstermek gerekirdi." Bence günümüzde nesnelerin, eşyaların, şeylerin artık birer isimleri var ama bazı duyguların hâlâ yok. O duyguları tarif etmek için bazen bir filmdeki bir sahneye, bir şiirdeki mısraya ya da bir resme/görsele ihtiyaç duyuyoruz. Ve her defasında çok uzun cümleler kurarken buluyoruz kendimizi

**B.M:** Senin *Günler* serine bakarken imajları nasıl oluşturduğunu sordum. Kağıtta nasıl çalıştığını, kağıdın suyu emmesine nasıl müsaade ettiğini anlattın. Dışardan bakan biri için kendiliğinden oluşan bir lekelermiş gibi ama ben orada senin bilincinin, ortaya çıkarmayı istediğin imajla ilgili bilinç dışı pozisyonunun o akışı, kağıt ile ilişkini belirlediğini düşünüyorum. O akışı belirleyen şeyin sanatçının duygusu olduğunu düşünüyorum. Sensin onu yapan. Çünkü tüm kainat bir oluş halindeyiz. Tüm varlıkla birlikte bir akış halindeyiz. Ve bu devam ediyor. Bizim gerçekliği paternler, somut görüntüler halinde algılayışımız bizim algı darlığımızla, algımızın sınırlı oluşu ile ilgili. Oysa her şey akış halinde. O yüzden olanı sanatçı belirler, oluşturur.

**A.D.İ:** *Günler* yapılış şekli bakımından çok kontrollü ama sonuç olarak tamamen tesadüf idi. Yani kağıdı eğip bükerek suluboyayı bir kareye tamamlamayı kontrol ediyordum ama karenin içinde oluşan manzarayı/resmi ben tasarlamıyorum, o kendisi oluveriyor. Gelmiş oluyor.

Peki sana şiirin geldiği oluyor mu? Bir şiire uyanmak ya da bir şiirin içine düşmek diye bir şey var mı?

**B.M:** Benim için başından itibaren şiir, hep sözünü ettiğim o yoğunlaşmanın, şiiri hissettiğim anlarda duyduğum bir ritmin aktarımı idi. Bana şiir, müzik ya da ses olarak geliyor. İmajlardan çok ses geliyor önce. Yani başlangıçta şiiri müzik olarak algılıyorum. Ve o anda imkânım varsa duyduğum ritmi kelimeye döküyorum. Her zaman defterim yanımdadır. Bir dağ yolunda yürüyorsam kıvrılacak bir köşe bulup derhal yazırım, kaydedirim. Çoğunlukla duyduğum ritme yetişmem mümkün olmuyor. Ritim sözden daha hızlı çünkü.

Yazarken ritme yetişmeye çalışmaktan sağ elimde yıllar içinde bir kemik büyümesi oldu. Doktorlar istersen alalım demişlerdi. Aldırmak İstemedim. Bu benim işaretim dedim. Şiir mühürüm! Kalsın.

Senin soruna gelecek olursam, kesinlikle gelen bir şey. Benim yakalayarak kelime yaptığım bir şey. Eğer müzisyen olsaydım nota yazardım, bir senfoni bestelerdim. Sonuçta sanatın gizli kökü doğada, kainattadır. Ama şunu da eklemek isterim ki; tesadüf diye bir şey yoktur. İlham o konuda hazır olan bir ruha konuk olur.

**A.D.İ:** Dediğine katılıyorum. Eğer bir araştırma sonucu elde edilen veriler üzerine kurulu değilse o çalışma, tam da dediğin şey oluyor; çantamızda, cebimizde kalem kağıt ararken buluyoruz kendimizi. Senden farklı olarak bazen boya, fırça, çekiç, kamera gibi şeyler de taşımak gerekebiliyor. O fikrin ya da duygunun nasıl bir malzemeyle inşa edileceği, yani atölye zamanı ise her zaman en kolay ve en eğlenceli kısmı oluyor sürecin.

**B.M:** Hissettiğin yoğun duyguyu koruyabiliyor musun peki?

**A.D.İ:** Bunun için çok çaba sarfediyorum. Nadir ve kıymetli bir nesneyi kaybetmeden uzun süre yanında taşımak, bir yerlerde unutmamak, çaldırılmamak ve o nesneyi dönüştürüp ondan daha kıymetli bir şey yapmak gibi...

Senin de yaptığın gibi defterler hâlâ en iyi araç bunun için. Son zamanlarda İpad ve kamerayı da benzer amaçlar için kullanıyorum. Yanımda bir şey yoksa bu ihtiyacı bir peçete ya da bir sigara kağıdı ile karşıladığım da oluyor. Hatırı sayılır bir peçete eskizleri koleksiyonum oldu bu sayede.Tahmin edebileceğin gibi bizim alanımız yani görsel sanatlar ve resim, edebiyattan farklı olarak teknik beceri gerektiren bir alan. Fikrinizi/duygunuzu bir kağıda yazıp onu paylaşmak yetmiyor. Onu doğru bir malzeme ile ince ince işlemeniz ve hatta daha önce yazdığınız notlardan, cümlelerden, aldığınız eskizlerden arındırmanız, tek başına ve çıplak bir şekilde paylaşmanız gerekiyor. Biçim, form ve bağlam, notların ve cümlelerin yerine geçiyor.

Form demişken, belki bir roman ya da hikaye için değil ama şiirde formdan bahsetmek mümkün gibi geliyor bana. Ne dersin bu konuda?

**B.M:** Elbette şiirin formunu oluşturma, yapma süreci var. Eskiden bu süreç daha fazla vaktimi alıyordu. Şiirsel imgeler, etrafında daha yoğun, ona ait olmayan bir doku ile geliyorlardı ve ben bir heykelci gibi o ilk gelen ham şiir üzerinde çalışıyordum. Bir heykel gibi dili yontardım. Kelimeleri eksiltirdim. Ekleme nerdeyse hiç yapmıyorum şiire. Benim yaptığım eksilterek özüne ulaşmaya çalışma. Fazlalıklar dediğim; ham duygusallıklar, aşırı lirizm, dile ait tüketilmiş klişe söyleyişler. Ta ki yeni bir söyleyiş olduğuna kanaat getirdiğim o öze varana kadar. Oraya yaklaştığımda zaten şiir değişikliğinden bir direnç gösteriyor. İstesem de değiştiremem, azaltmam: Dilin nasıl canlı ve dirençli bir organizma olduğunu o zaman hissederim. Tabii o direnci hissetmem için, fazlalığı bilmem yada seçmeyi çok iyi bilmem gerekiyor.

Ben sanatçıda en temel gerekliliğin “seçmek bilinci” olduğunu düşünürüm hep. Neyi seçtiğiniz çok önemli. Mesela şu ana kadar yazdığım her şeyi yayınlasaydım yüzlerce kitabım olabilirdi. Oysa sadece dokuz şiir kitabım var.

**A.D.İ:** Mies van der Rohe’nin deyimıyla “az çoktur.” Ya da, Pier Vittorio Aureli’den alıntılırsak “az yeterlidir,” diye düşünüyorum. Sanırım bu hem nefse hakim olmakla ilgili hem de müsrif olmamakla. Bahsettiğin eksiltmek ile ilgili olarak önerdiğimiz kitaplar olduğu için matbaanın evrimi buna iyi bir örnek olabilir: Çok eskiden matbaalar sayıca azdı ve teknik olarak donanımlı değillerdi. Kitap basmak fazla maliyetliydi, kitaplara ulaşmak da zordu. Dolayısıyla sadece önemli kitaplar basılırdı ve her zaman öncelik kutsal kitaplarındı. Sanayi devrimi ile birlikte gelen gelişmeler matbaaya da yaradı, teknoloji değişti, üretim ucuzladı ve neredeyse her şey basılır oldu.

Yakın gelecekte ise -belki günümüzde de- dijital teknolojinin patlamasıyla birçok şey sayısal olarak ekranlar üzerinden dolaşıma giriyor. Matbaaya olan talep zamanla azalıyor ya da azalacak, bu da matbaayı yeniden kıymetli bir hale getirecek. Başa dönmüş olacak ve yine sadece önemli kitaplar basılıcak. Bunların kutsal olup olmayacağını zamanla göreceğiz. (Gülüyor.)Eksiltmek konusu ise içerik üreticileri, yazarlar, sanatçılar için önemli

bir konu. Bazen atölyeden çıkan on şeyden iki tanesini gösterebiliyorum ancak. O da, eğer yaptığım şey gerçekten izleyiciyi de ilgilendiriyorsa. İzleyen/okuyan için de bir yük bu.

**B.M:** Azdaki çokluğu yakalamak! Yani sonuçta neleri seçeceğiniz sizi en çok anlatan şey. İzleyiciyle, okurla paylaşmaya neleri değer görüyorsun. Bu da sanırım sanatçının ilgileri, referansları ile ilgili. Yani neyi değerli bulduğu doğuştan getirdiği bazı karakter özellikleri ile de ilgili olmalı.

**A.D.İ:** Doğuştan derken neyi kast ediyorsun? Ben kurak doğduğumuza inanıyorum. Ne zaman ki yürümeye başlar ve sulak bahçeleri, tarlaları keşfederiz, o zaman yeşerir karakterimiz. O sulak ve bereketli tarladan üzerimize yapışmış milyonlarca polenle birlikte çıkarız.

**B.M:** Doğuştan bana göre şu; o çiçek bahçesinden senden önce pek çok insan geçiyor. Kardeşlerin geçiyor mesela. Aynı karında büyüdüğün kardeşin geçiyor ve aynı şey olmuyor. Sende oluyor sadece. Bir şey ile doğuyorsun. Ve o doğduğun her neyse genetikten söz etmiyorum burada! Yani büyürken nelere temas ettiğimiz o polenlerden neleri üzerimize aldığımız, seçtiğimiz çok önemli. Seçen biziz çünkü. Kısacası ben sanatın bir zincir ve akrabalık olduğunu da düşünürüm. Bazı şeyleri eleriz, bazı şeyleri seçeriz.

Arkarabalar buluruz sanat tarihi içinde. Sen bana Lorca diyorsun mesela, ben Rothko’dan örnek veriyorum. Bu seçimler sözünü ettiğim o zincirin halkaları ve senin sanatına etki eden referanslar muhakkak.

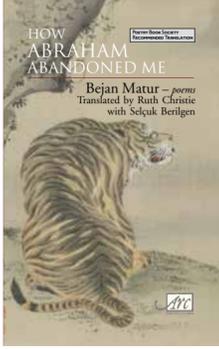
Alberto Giacometti’den konuştuk az önce. Toskana’daydım geçenlerde. Volterra’ya ilk defa gidiyorum. Etrüsklerin başkenti olan şehir. Orada gördüğüm bazı heykel formları bana Giacomettinin işlerini hatırlattı. Onlar ile bir ilişki kurup kurmadığımı ilk defa orada düşündüm ve merak ettim. Var mı acaba bir etki? Giacometti’nin işlerine çok büyük hayranlık duyan biri olarak o zinciri sahiden merak ettim. Sanatta bu türden bir devamlılık var sanıyorum. Biz seçiyoruz. Okuduğumuz kitaplar, dinlediğimiz müzikler buluşturuyor bizi. Şu aralar ablam misafirim. Yeni geldi. Konuşurken laf lafı açtı ve “senin küçükkün siyah bir radyon vardı,” dedi. Elimde radyo sürekli klasik müzik dinliyordum. Ablam diyor ki: “Sen başka bir yerden düşmüş gibiydin aramıza.” Benim sekiz, dokuz yaşında o müziği dinlemem gerektiğini hissettiren şey nedir? Neden başka bir müzik değil de klasik müzik dinliyordum. Orada nasıl bir yakınlık buluyordum. Belki de ruh-taki bilinçteki yaralar ve derinlikler arayışlarımızı belirliyor.

**Bejan, şiirlerinizi ezbere bilmediğinizi, birisi sizin şiirinizi okuduğunda ritminden hatırladığınızı ve şiirin size önce ses olarak geldiğini “Nota bilsem, o kelimeleri, daha doğrusu sesleri yazardım” dediğinizi hatırlayarak, şiir olmasaydı müzisyen mi olurduunuz? Nasıl var olurduunuz?**

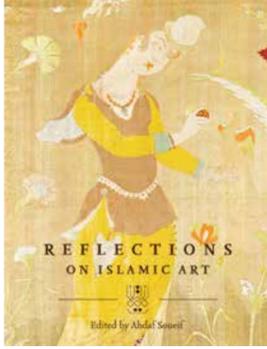
**B.M:** Herhalde şarkı söyledim. Çocukluktan itibaren şarkı söylemek istiyordum çünkü. Belki de opera. Klasik müziğe çok meraklıydım. Aryalar dinlerdim ve her kreşendoda ruhum kainatın en uzak köşesine yolculuk yapar döverdim.

**A.D.İ:** Aslında yine şiirden bahsetiyorsun. (Gülüyor.)

**B.M:** Sanırım öyle. Belki de yaşadığım işkence ve cezaevi deneyimi olmasaydı müzik ile devam ederdim. (1988’de Ankara’da hukuk okurken gözaltına alındım ve zifiri karanlık bir hücrede 38 gün tutulduktan sonra Ankara Ulucanlar Cezaevi’ne gönderildim. Cezaevinde yaklaşık bir yıl kaldım.) Okul hayatım boyunca müzikte aktiftim. Ortaokul, lise ve üniversitede klasik müzik kollarındaydım. Mozart ve Bach’tan aryalar söylüyorduk. Cezaevi deneyiminden sonra tümnden içime kapandım. Sesim kırılmıştı sanki; bir iç sese dönüşmüştü. Belki de o iç ses şiiri oluşturdu bilmiyorum. Aradan bunca yıl geçtikten sonra daha yeni yeni, hıçkırıklara boğulmadan, kalbim ağrımadan yaşadıklarımı anlatmayı becerebiliyorum. Ve giderek şunu da fark ediyorum ki içimdeki kurgunluk hafifliyor ve kederin yerini müzik alıyor. Yani şarkı söyleme hissi geri geliyor. Sadece ses olarak değil, ışık olarak da geliyor. O karanlıklardan ışığa doğru bir yolculukmuş benim şiirim. Ben hücrede beklediğim zamanı 28 gün zannediyordum. Bir sohbetimizde babam “orada seni 38 gün tuttular kızım.” dedi. Babam dışarda olduğu için günleri sayabilmişti. Hücrede zaman yoktu. Nasıl sayabilirdim ki? Elimde hiçbir şey yoktu. Zifiri karanlık, çıplak beton bir hücrede dünyadan yalıtılmış halde



BEJAN MATUR, İBRAHİM’İN BENİ TERK ETMESİ, KİTAP KAPAĞI



BEJAN MATUR, REFLECTIONS ON ISLAMIC ART, KİTAP KAPAĞI

bekliyorsunuz.

**A.D.İ:** Seninle, daha doğrusu kitabınla ilk tanıştığımda yirmili yaşlarımdan başındaydım. Metis’ten çıkan ilk kitaplarından biriydi. Türkiye’de kitap ve kapak tasarımları çoğunlukla özensiz, genellikle de vasattır. Bir arkadaşımın elinde görmüştüm ve ilk dikkatimi çeken kapağı olmuştu. Bir şiir kitabı için çok fazla mekanik ve sert gelmişti bana. Sonra daha dikkatli incelediğimde ismin dikkatimi çekti: Bejan. Bunun bir şiir kitabı olduğunu öğrendiğimde de içine çoktan dalmıştım zaten. Sanırım *Ayın Biyütlüğü Oğullar* kitabıydı. Biraz daha iz sürdüğümde Bülent Erkmen’in tasarladığını öğrenmiştim.

Köyden, taşradan gelip İstanbul’a yeni adapte olmaya çalışan biri olarak o şiirleri uzun uzun cebimde, çantamda taşıdığımı hatırlıyorum. Yazılarına, röportajlarına da denk gelmiştim. Şu soru devamlı soruluyordu: Nasıl yazıyorsunuz? Sen de ısrarla yollar, yolculuklar, seyir halinde olmak ve seyretmek üzerinden cevaplıyordun. Hâlâ öyle mi? Yolda olmak ne demek sana göre?

**B.M:** Yolda, seyir halinde olma mekânın sınırlamasından kurtuluş sanırım. Az önce anlattığım hücre deneyimi belki de yolda iken bulduğum akışın içini şiirle doldurdu. Bilemiyorum. Diğer yandan göçebe bir kültürden geliyorum. 1920-1930 kadar yarı göçebe yaşamış bir aileden geliyorum. Ailem 1920’lerde yarı zamanlı çiftçilik yapmaya başlamışlar. Tam neolitik bir hikaye aslında. Nerdeyse ateşin bulunuşundan başlıyor! O toprakların 12 bin yıllık tarihi var. Beni büyüten kuşak onu kendi hayat süreleri içinde deneyimlemişler. İlk tarımı köyde dedem yapıyor. İlk evi yapan keza dedem. Ben arkeoloji müzelerini çok severim. Anne ve babamı British Museum’a götürmüştüm. Sırf orada onları izlemek için. Birbirlerine gösteriyorlardı. Bak şu taş ile tuz övütüyorduk, sununla buğday... Bizim büyük bir yolculuğumuz var, buna tanıklık etmek beni hep büyüler.

**A.D.İ:** Bu hikaye bana çok tanıdık geliyor. Geçen sene ANAMED’de Hitler ile ilgili bir sergi olmuştu. Sergi çok iyi düzenlemişti ve VR gözlükleri yardımıyla iyi tasarlanmış sanal gerçekçi mekânlarda gezinebiliyordunuz. İçinde gezindiğin evler o kadar tanıdık ki... Tam da öyle bir evde doğmuşum. Sıra sıra dizilmiş kavak ağacı tomrukları üzerine dökmüş topraktan dam, damın ortasında açılmış delikten içeri düşen ışık, duvarın içine şömineye öykünür gibi kurulmuş ve bütün yemeklerin üzerinde piştiği bir ocak, yarısı çamur yarısı kireçle sıvanmış yığma kerpiç duvarlar, el değirmenleri, çok basit dokuma tezgâhları, erzak odaları... Bahsettiğin yıllar 1980’lerin sonları oysa Hitlerle günümüz arasında binlerce yıl var. Bir arkadaşıyla birlikte geziyordum ve onu bunun gerçek olduğuna inandırmakta epey zorlanmıştım... Anlatırken ben bile şüpheye düştüm.

Sonra ateşi hatırladım. Yıllar sonra bunu anınca başka türlü anlamlar üklüyorum fakat gerçekte çok çileliydi. Ateş yakmak zor bir şeydi ve çakmak dünyanın en kıymetli eşyasıydı. Gazyağı ile doldurulurdu, çabucaak da biterdi. Şehir çok uzaktı, gidip çakmak almak zordu. Çakmakların çalışmadığı günlerde bir evden diğer bir eve ateş közleri taşınırdı ve o evde yeniden alevlendirilirdi. Evler birbirine uzaksa ya da yağmur-kar yağıyorsa bu zamana karşı bir maratona dönüşürdü. Küçüklüğüme dair en net hatırladığım “şey”lerden biridir bu. Ateş taşımak!.. “Ateş almaya mı geldin?” deyimi sanırım buradan geliyor.

İkinci anım ise hem ışık hem de ateşle ilgili: Elektrik ile ilk karşılaşma. O güne kadar kafamda hep ışık eşittir ateşken (güneş dahil), o gün büyü bozuldu ve kafam çok karıştı. Isıtmayan, elinizi yakmayan ve titremeyen ateş evimize gelmişti. Sonradan öğrendim, meğerse çok zaman önce icat edilmiş... Büyük moral bozukluğuy...

**B.M:** Ne güzel anlattın...Ben 70’li yılların başında çocukken, sözünü ettiğim medeniyet yolculuğunun başka bir boyutuna tanıklık ettim. Karanlıktan ışığa doğru bir yolculuk . Çok benzer hikâyeler. Yarı aşlar eski taş konaklar benim çocukluğumda vardı. Ama altmışlar sonundan itibaren betonarmeye geçtiler. Yaşadığımız köyün ortasında büyük bir ev inşa edildi. O bizim evimizdi. Elektrik tesisatı, her şey hazır bekliyorduk. Ama elektrik ancak bir sene sonra gelebildi. Geldiği ani hiç unutmuyorum. Akşam hava kararmıştı. evimizin uzağında oyun oynuyorduk. Elektrik idaresinden gelip bağlanmışlar elektriği. Birden köyün ortasında hiç bilmediğimiz bir aydınlık oldu. Evimiz ışık oldu.

Köyün ortasına sanki bir UFO indi. Bütün çocuklar bağırarak ışığa doğru koşuyorduk. Düşünün onlarca çocuk çılgık çılgıla. Mekanığın o dönemi bana çok yakın gelir. Çünkü biz analog kuşağız.

**A.D.İ:** Işığa koşmak... Anlattıkların nedendir bilmem *Cinema Paradiso* filmi hatırlattı.

**Sinema ile ilgilendiğinizi ve bir film için düşündüğünüz bir hikâye yazdığınızı ancak sonra rafa kaldırdığınızı biliyoruz. Bu sizin hikâye yazım sürecinden neresinde duruyor? Ayrıca, Ahmet’in çekim üzerinde denemeler yaptığını takip ediyorum. Serginde mekân ile ilişkili olarak yerleştirmeleri ve denemelere açık olduğun düşünürsek video ufukta gözükmüyor mu? Ve iyi bir denleyici olduğunu bilerek hikayeler ile ilişkinizi sorabilir miyim?**

**B.M:** Bana daha uzun hikâyeler yazma isteği yaş ile geldi. İçimde birikmiş yazılmayı bekleyen onlarca hikâye var. Şu anda yeni bir tür deniyorum. Epeyce ilerledim. Aslında şiirimın arka planında hikâye hep vardı. Tony Morisson “okumak istediğim kitapları yazdım,” diyordu. Bu standart aslında çok önemli. Neleri değerli buluyorsun? Oraya yaklaşan işler çıkaramıyorsan neden yayınlaysın ki? Şu an görsel yani çok güçlü bir kitap yazıyorum. Senaryo da olabilecek bir kitap. Açıkçası türünü tam da bilmiyorum. Amerika’da doktora öğrencilerine şiir anlatırken, öğrencilerimden biri yazdığım şeyin *autofiction* olduğunu söyledi. Yeni bir tanımımız bu. Merkezinde sizin olduğunuz ama etrafını ördüğünüz bir hikâyeyi tanımlıyor.

**A.D.İ:** Benim videoya, daha doğrusu hareketli görüntülere karşı merakım hep vardı ama cesaretim yoktu. Büyük laflar etmeden, bir iddada bulunmadan ve kimseye göstermeden kişisel merakım için küçük kameralarla, iPhone’lerle uzun süredir bir şeyler çekiyorum. Görüntü kurmak konusunda ne kadar iştahlıysam, hikâye anlatmak ve sözel bir örgü kurmak konusunda da o kadar beceriksizim. Dolayısıyla finalde ortaya bir film çıkacaksa bu kesinlikle soyut olacaktır. Bilemiyorum, ben de nereye varacağımı merakla bekliyorum.

**B.M:** Bu son söylediğinden “yolda olma haline” tekrar döneлим istersen. Bana kalırsa yol; akışta olma haline katılmak imkânını en kolay yakaladığımız yer. Bu en güçlü şekilde ben doğada yürürken oluyor. Doğada bir tür genişlik yahut ufuk çizgisini görmek... Ben ufuk çizgisini görmediğim yerlerde hiç bir şey hissedemiyorum! Hatta boğuluyorum. Ormanın içindeyken yazamam mesela. Ormanı uzaktan, kenardan görebileceğim bir açıdan olmalyım. Ama bir bozkırda yürürken, ıssız bir dağ yolundan dünyaya bakarken her şey bana konuşur. O sebeple kağıt kalem her zaman yanımda olur. Evimin anahtarını unutturum onları unutmam. Maraş’a gittiğimde bir ritüelim var. Bavulumu bırakıp, anne ve babamla kısa bir sohbetten sonra yürüyüşe çıkarım. Çünkü bilirim; o tepelerin birinde şiir beni bekliyor. Eve dönüşte muhakkak cebimde bir şiir ile dönerim. Bu ritüelin istisnası yoktur. Hep böyle oldu.

**A.D.İ:** Aklıma Angelopoulos’un bir filmindeki şair karakteri geldi. Kelime topluyordu. Daha doğrusu yeni tanıştığı dilde şiirini tamamlamak için oralı insanlardan para karşılığında kelime satın alıyordu.

**B.M:** Ben kelimeleri taşlardan topluyorum. Buğdaylardan, rüzgarlardan, uzak dağlardan... Ama, son dönemde Kürtçe yazmaya başladım. Kürtçe şiirlerimden bir kitap yapmak istiyorum. Bizim bölgede, Maraş’ta, konuşulan Kürtçeyi konuştuğum için Kürtçem sınırlı. Böyle olunca Kürtçe kelimeler toplamaya başladım. İlk defa buna bir sairin ihtiyaç duyacağını yaşadım. Annemle konuşuyorum. Yaşlılar ile konuşuyorum ve kelime topluyorum. O kadar büyük bir yolculuk ki binlerce yıllık dilin derinlerine gidip, bir kelimeyi çıkarabilmek...

**A.D.İ:** Coğrafya konusunda ne düşünüyorsun? Tarihin, mitolojilerin, kültürlerin ve hatta teknolojilerin şekillenmesinde coğrafyaların büyük rolü olduğuna inanıyor muyuz ben. Senin şiirinde de bana kalırsa baskın bir coğrafya var. Daha doğrusu şiirlerini her okuduğumda sen onu kelimelerle tarif etmesen bile bir peyzaj belirliyor zihnimde. Bazen somut bir görüntü bazen de fazlasıyla imgesel. Bazen dağlık bazen sarı bozkır...

Hep ufuk çizgisinin biraz üzerinden izliyor gibisin etrafını ve dünyayı. Bugün yaşadığın şehirlerde bu ilişkiyi nasıl kuruyorsun?



AHMET DOĞU İPEK, STARS I, HİNT MÜREKKEBİYLE KAPLANMIŞ KAĞIT ÜZERİNE KAZIMA VE ÇENTİK, 125X360CM, 2017

**B.M:** O şehirlerin hiç birine sığmayarak! Sürekli kendimi ufuk çizgisini görebileceğim genişliklere atarak... Sanırım iki boyutu var: İlki coğrafyayı oluşturan topografya, form, kaya yüzeyleri, tepeler, vadiler... İkincisi ise orada hissettiğim enerji. Öyle ki bir tepede yürürsün ve orada hiçbir rezonans yoktur. Seni sarımsan, kozmik bir hisle dolduran hiç bir etki yoktur. Ben o titreşimi hissetmediğim hiçbir yerde yazamıyorum. O yüzden doğa çok belirleyici. Belki de zihnimizde birikmiş, çocukluk manzaraları bir model oluşturuyor ve öyle bakıyoruz dünyaya. Belki onu arıyoruz. Çünkü sonuçta bilinç ve bilinç dışının sınırını oluşturan biziz. Bence o sınırı ortadan kaldıran en güçlü şey sanat. Bütün sanat disiplinleri bilinç ve bilinç dışı arasında çekilen yapay sınırı kaldırır ve bizi oluş ve akış haline götürüyor. Ve kozmosun "an" dediğimiz, "hal" dediğimiz merkezine yaklaşıyor. Ve biz orada hissediyoruz. İşte çocuklukta biriktirdiğim, bilincin dışına bilmeden attığım, mahzenlerine gömdüğüm formlar ile bir biçimde karşılaştığımda içimde bir şey tetiklenip şiire dönüşüyor.

**A.D.İ:** Çocukluğumda biriktirdiğim ve yıllar sonra hatırlayıp, tam da bir sabah ona uyandırdığım bir işim var. *Siyah Su Kayıtları* isimli serimin ilk ve seriyi ismini veren parçası bu. Biraz önce tarif ettiğim, doğduğum yer olan Güneydoğu Toroslar'ın yaklaşık iki bin rakımda bir bölgesinde kurulu bir köy bu. On iki hane kadar, küçücük. Çok yüksekte olduğumuz için bütün sıra dağlar önümüzde sonsuza doğru kaybolucasına diziliydi. Her sabah ters ışıkta oluşan bu manzaraya uyanırdım. Bu çok mahvedici bir duyguydu.

Dünyanın bütün geri kalanı oranın arkasındaydı, duyuyorduk, okuyorduk, farkındaydık. Orada büyük ışıklı şehirler kurulmuş, televizyonlar icat edilmiş, bambaşka hayatlar yaşanıyordu. Tüm bunlardan mahrum kalmış olma duygusu içimi acıttırdı çünkü dağlar o kadar büyük ve çoklardı ki onları aşmak ne mümkündü! Bunu yıllar sonra -şehirde- çok yoğun hatırlayınca resmini yapmaya karar verdim. Bütün siyah boya tabletleme bir kovanın içinde erittim ve tuvalin üstüne döktüm. Boya tuvalin üzerinde kuruyana kadar üç gün boyunca bir ileri bir geri hareket ettirdim. Siyah su tuvalin ucuna her gidip geri geldiğinde bir iz bırakıyordu ve her iz bir dağ sırasına tekabül ediyordu. Zaman

ilerleyip su yoğunluğunu kaybettikçe boyanın yoğunluğu ortaya çıkıyor ve degrade bir şekilde izler koyulaşıyordu. Tam da ters ışıkta gördüğüm o manzara neredeyse kendiliğinden oluşuyordu. Karanlık odada fotoğrafın beyaz kağıt üzerinde yavaş yavaş belirmesi kadar büyüleyiciydi. Normal bir resim yapar gibi oturup o dağları tek tek çizmek yerine fotoğraf gibi oluşmasına olanak yaratıp, çileci bir performansla onu var etmek garip bir haz veriyordu. İsmi o yüzden *Siyah Su Kayıtları* koydum çünkü safra dökmek gibiydi. Kara safra.

**B.M:** Benim doğduğum yer de o dağların diğer tarafı ve ben o dağları ovoidan yukarı bakarak izliyordum. Kızıl toprakta büyüyen pamuk tarlalarının ötesinde uzanan anti Toroslar. Torosların son çizgisiydi baktığım. İlginç, aynı dağ sırasının iki yüzünden bakmışız Dünya'ya...

Bu arada az önce kullandığım "kara safra" tanımına dönelim istiyorum; o safrayı aktarırken ben hep şuradan hareket edilmesi gerektiğini düşünürüm; acının, sıkıntının, her insanın hayatına içkin olduğunu baştan kabul edersek, bunun neresi sanat? Bu sıkıntıyı aktarmanın ne kadarı sanat olur? Orada sanatçının kendinde özenerek korumaya çalışması gereken şey dünyayı ve insanları kendi sıkıntılarından sorumlu tutmama asaletidir. Sanatçının bu tavrı, bir tür varoluşa dair şükran duygusunu korumayla da taçlanmalı. Bu da estetik tartışmasına götürür bizi.

**Bu durum bana, William Kentridge, *History of the Main Complaint* çalışmasını anımsatırken şefkatın ne önemli olduğunu, Théodore Géricault'un giyotinle resmetmesinde bile bir şefkat olduğunu hatırlattı. Bu şefkat duygusunun, resim için harcanan emek ile ilişkili olduğunu ve bu durumun sanatçıları insanların acılarını kullanmanın ayıbından kurtardığını söyler.**

**B.M:** İranlı yönetmen Abbas Kiarostami'yi anlatan bir belgeselde görmüştüm; bakımsız, yoksul bir köy anlatacakken, etrafındaki çöpleri temizliyor, duvarlardaki çatlakları tam kapatmasa da, şefkatli bir dokunuş ve badanayla güzelleştiriyor. Şefkati burada dinlerin kullandığı anlamda kullanmıyorum. Bir tür şükran ile ilişkili, varoluşa bir şükran. varlığı her durumda sevebilmek, hayatın yanında durmak, bunu korumak çok önemli. Çünkü ni-



hayetinde sanat estetik ölçülerin belirlediği bir şey. Formu bozarken bile bu ölçüyü koruyabilmek. Başka bir estetik yaratılmayan her bozma aslında varoluşun özüne aykırıdır ve sanat değildir.

**A.D.İ:** Bu buluşma ve anlattıkların benim için bir psikoterapi seansına dönecek diye korkuyorum, çünkü her anlattığın hikaye zihnimde çocukluğuma dair anıların kapısını bir bir açıyor. Konuştuğlarımızı daha sonra dergide okuyacak olanlar "herhalde konuşmadan sonra topluca sarılıp ağladılar" diye düşünenecek ve acıyacıklar bize. (Gülüyor.) Küçük dokunuşlar, iyileştirme, estetik, işlev... Yine ben küçükken (gülüyor) kara lastik ayakkabılarımız vardı. Dikişsiz, bağcaksız, kalıba dökülmüş araba tekerleği lastiğinden tek parça ayakkabılar. Fakat bunlar estetikten zerre kadar nasiplerini almamışlardı ve gerçekten çirkinlerdi. Kimse de derdi değildi açıkçası güzelliği-çirkinliği, ayağınızı koruyor mu? Evet. Önemli olan buydu. Bir gün okula giderken tek ayağım çamura battı ve bir süre sonra çamur kurudu. Tesadüfen bulaşan çamur o kadar iyi bir yerine denk geldi ki ayakkabımın bir anda tasarımı harikasına dönüştü. Yarıcı çamur kahverengisi yarıcı siyah ayakkabım artık çok yakışıklı ve havalıydı. Dönüp diğer tekini de kontrollu bir şekilde çamura battırdım ve ikisini yan yana geldiğinde Rorschach testlerindeki mürekkep lekesine benzer simetrik bir denge oluştu. İlk yağmuru yiyen o çamur izi dağılıp gidene kadar uzun bir süre bu şekilde giydiğimi hatırlıyorum. Tabii ki somut hiç bir işlevi yoktu bunun ve tabii ki kişi geldiğinde ısıtmadı ayağımı. Deli damgası bile yemiş olabilirim ama bir şeyi çok iyi tamamladı. Yıllar sonra Hegel'in *Estetik*'ini okuduğumda bu hissettiğim garip duygu anlam kazandı. O bir tamirdi aslında.

Estetik manyağı olmadım hiç bir zaman ama estetiği ve inceliği önemsiyorum. Sanatta da, hayatta da.

**B.M:** Ağlamışsınız belki... (Gülüyor)

Sanat söylediğin gibi hayatın bizde bıraktığı izler, lekelerdir. Biz o lekeleri tamir etmeye çalışırken dünyaya söylediğimiz şeydir sanat. O tamir etme uğraşında yıkıcı olmamak, pornografiye düşmemek o kadar önemli ki... İncinmiş, örselenmiş olanı daha da örselememek, yırtmamak... Şefkat ve şükran duygusu o yüzden çok belirleyici. Yaralanmış olanı kozmik ve yüksek bir bi-

linçle sarmalac ancak derin bir şefkatle mümkün.

Kainatın varoluşun derinlerindeki bir formu yahut dili henüz oluşmamış bir imgeyi ilk haliyle ortaya çıkarmak güdüsü de bununla ilişkili. Senin çizdiğin kayalar buna çok güzel örnek. O çizimde bir ilk oluş var. Kaya orada varlık! O imge karşısında yaşadığımız aşkınlık hali oraya bilinçli yahut bilinç dışı gömdüğün duygularla ilgili.

**A.D.İ:** O kayaları bana yaptıran, dünyanın en ince ve garip insanları olduğuna inandığım ve hayranlık duyduğum Japonlar'ın *kintsugi* geleneği/öğretisi. *Kintsugi*'yi kısaca tarif etmem gerekirse; kırılan seramikleri atmak yerine, kırılan parçaları altın ya da başka bir değerli metalle birleştirip tamir ederek onları onarmak ve onlara yeniden işlev kazandırmak diye özetleyebilirim...

Burada iki detay çok önemli: Birincisi, seramiği ondan çok daha değerli bir madde olan altınla tamir ederek o eşyayı onore etmek.

İkincisi ise altınla iyileştirilmiş olsa bile seramiğin yarasını saklayamaması. Buna tanık olan ya da bunu okuyan herkes bu incelikten etkilenir. Ben de etkilendim ve bunu bir adım daha nasıl öteye götürebilirim diye düşündüm: Hayatımızda genel olarak çok işlevi olmayan ve doğada sayıca çok fazla olan bir kaya parçasına da dokunabilir miyiz? Çatlağını iyileştirebilir miyiz? Neden olmasın... Çatlamaya yüz tutmuş her kayayı iyileştiremeyiz tabii ki ama sembol düzeyinde yapabiliriz. Temsili ve griyabında bunun resmini yapabilirim. Yaptım. O kayaların kısa hikayesi bu.

**B.M:** Aslında biz bir bütünlüğün parçaları olarak doğuyoruz. Bu bilgi tüm insanlarda bilinç dışı düzeyde var. Sanat o bütünlük hissine çok yaklaşırlar bir uğraş olduğu için bu kadar tazeleyici ve iyileştirici belki de.